

Nr 219.

Ankom till riksdagens kansli den 7 juni 1940 kl. 4 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggnader för nomadskolorna.

(2:a avd.)

I en den 24 maj 1940 dagtecknad proposition, nr 285, har Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att medgiva, att byggnader för nomadskolorna finge uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av chefen för ecklesiastikdepartementet i propositionen tillstyrkts.

1939 års lagtima riksdag anvisade (jfr prop. nr 102 och skrivelse nr 206) för innevarande budgetår under åttonde huvudtiteln ett reservationsanslag å 400 000 kronor till *Nomadskolor: Om- och nybyggnadsarbeten*.

Nämnda anslag var avsett till byggnadsföretagens påbörjande och skulle enligt Kungl. Maj:ts beslut den 12 maj 1939 fördelas sålunda:

1. Uppförande av central nomadskola i Västerbottens län	kronor	80 000
2. Om- och nybyggnadsarbeten för nomadskolorna i Kare-		
suando, Lannavaara och Jukkasjärvi i Norrbottens län	»	320 000

Summa kronor 400 000.

Vidare föreskrevs, att dessa byggnadsföretag och de övriga byggnadsarbeten för nomadskolorna i Norrbottens län, som enligt riksdagsskrivelsen skulle komma till utförande, ävensom därmed sammanhängande göromål skulle i enlighet med en samma dag utfärdad instruktion och övriga av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser omhänderhavas av särskilda byggnadskommittéer, en för Västerbottens län, benämnd *nomadskolbyggnadskommittén för Västerbottens län*, och en för Norrbottens län, benämnd *nomadskolbyggnadskommittén för Norrbottens län*.

I propositionen nr 79 till 1939 års urtima riksdag förordades, att reservationsanslaget å 400 000 kronor med hänsyn till de rådande förhållandena tills vidare skulle disponeras endast för kostnaderna för fullföljande av pågående utredningsarbete, medan anslaget i övrigt borde disponeras endast i den mån Kungl. Maj:t prövade sådana förutsättningar vara för handen, som gällde för användning av å allmän beredskapsstat upptaget anslag.

Genom beslut den 26 januari 1940 föreskrev Kungl. Maj:t i anslutning härtill, att byggnadsföretagen icke finge påbörjas, förrän Kungl. Maj:t lämnat tillstånd, samt att, intill dess tillstånd lämnats, reservationsanslaget icke finge utan Kungl. Maj:ts medgivande användas till andra ändamål än kostnader för det utredningsarbete och de förberedande åtgärder, som erfordrades för att byggnadsföretagen framdeles skulle kunna utan dröjsmål påbörjas, såsom för uppgörande av ritningar och entreprenadhandlingar.

a) Lokaler för nomadskolorna i Jämtlands län.

I skrivelse den 14 november 1939 har *skolöverstyrelsen* inkommit med utredning om centralisering av nomadundervisningen i Jämtlands län.

Inom nämnda län finnas för närvarande för nomadundervisningen *en byskola*, förlagd till Änge i Undersåkers socken, och *tre visteskolor*, förlagda till Håkafot och Jänsmässholmen i Jämtland och Storvallen i Härjedalen.

Överstyrelsens förslag innebär, att visteskolan i Håkafot skulle indragas. Beträffande de kvarvarande skolornas förläggning skulle icke ske någon förändring. Till stöd härför har anförts bland annat:

Enligt nomadskolinspektörens förslag skulle två visteskolor i distriktet uppehållas och förläggas, den ena till Jämtland, Jänsmässholmen, och den andra till Härjedalen, Storvallen. Skolan i Jänsmässholmen skulle mottaga lappbarn från norra Jämtland. Barnen i Härjedalen och från Idre i norra Dalarna skulle undervisas i Storvallens skola. Barnen från södra Jämtland, exempelvis trakten av Oviks- och Anarisfjällen, skulle kunna fördelas på de båda skolorna för åstadkommande av jämvikt i barnantalet dem emellan. Barnantalet i visteskolorna i Jänsmässholmen och Storvallen kunde beräknas till omkring 40, d. v. s. 20 i vardera skolan. Var och en av skolorna skulle sålunda komma att omfatta en läraravdelning.

Jänsmässholmen vore en by, bebodd av ett dussin lappfamiljer, inalles 70 à 80 personer. I fjällen runtomkring bodde lappfamiljer spridda, och Jänsmässholmen vore för lapparna i dessa trakter en central plats, i varje fall den för en skola mest centrala platsen. Det torde alltid kunna påräknas, att en god del av barnen i skolan vore från denna by och alltså kunde få bo hos föräldrarna under skoltiden.

Vad som sagts om Jänsmässholmen gällde i ännu högre grad om Storvallen. Där bodde nu 16 familjer, något över 70 personer. Dit hade Härjedalslapparna sina vägar bland annat vid renskiljningarna på Flatruet, på vars sluttning Storvallen låge. Av de barn, som för närvarande undervisades i Storvallens skola, vore nära hälften från Storvallen och kunde bo hos sina föräldrar.

Såväl Jänsmässholmen som Storvallen låge på statens mark (renbetesland), och någon svårighet att erhålla tomt för skolanläggning förefunnes ej.

Byskolan för Jämtlands nomadskoldistrikt vore redan centraliserad till en plats (Änge), och lapparna syntes icke hava något häremot, då det gällde de större barnen. Den plats, där skolan nu låge, syntes också vara lämpligt och centralt belägen. Skolhus, lärarbostäder åt två lärare samt skolhem vore här upplåtna av svenska missions-sällskapet.

När överstyrelsen i sitt utlåtande den 11 oktober 1938 begärt anslag till byggnader för nomadskolväsendet, hade överstyrelsen räknat med att svenska missionssällskapet fortfarande vore berett att tillhandahålla ovan nämnda lokaler. Tyvärr hade emellertid sällskapet nu tillkännagivit sin avsikt att använda lokalerna för annat ändamål, och nybyggnad bleve därför nödvändig även för byskolans behov.

Därest skolorganisationen erhöle den utformning, som överstyrelsen föreslagit, borde den nya skolanläggningen i Änge givas i stort sett samma omfattning som den nu av svenska missionssällskapet upplåtna, d. v. s. ett skolhus och ett skolhem, avsedda för 40 à 50 barn, samt en lärarbostad för två folkskollärare. Givetvis komme härtill behövlige uthus. En god och välbelägen tomt syntes kunna erhållas på prästbordets mark, och den torde där icke heller behöva bliva så dyrbar.

Kostnaderna för skolanläggningarna ha av överstyrelsen beräknats på följande sätt:

Visteskola i Jänsmässholmen	kronor	93 000
» » Storvallen	»	93 000
Byskola i Änge	»	296 000
Summa kronor		482 000.

Överstyrelsen har vidare framhållit, hur ytterst angeläget det vore, att de föreslagna byggnaderna för visteskolorna snarast komme till utförande. Det kunde icke vara staten värdigt, att nomadskolbyggnaderna, vilka bekostades helt av statsverket, vore i ett tillstånd, som icke skulle tolereras, därest det gällde vanliga av kommunerna underhållna folkskolor. Då, såvitt överstyrelsen hade sig bekant, statsbidrag till folkskolebyggnader vore avsett att beviljas även under nu rådande kristid, syntes skäl icke föreligga att uppskjuta här ifrågavarande byggnadsarbeten för statens egna skolor. Överstyrelsen finge därför hemställa, att Kungl. Maj:t ville föreslå 1940 års riksdag att bevilja ett anslag av 186 000 kronor till uppförande av byggnader till tvenne visteskolor i Jämtlands nomadskoldistrikt. Beträffande byskolan i Änge hade svenska missionssällskapet medgivit, att skolan finge till och med läsåret 1941—42 disponera de nuvarande lokalerna. Under sådana förhållanden syntes icke frågan om nybyggnad för byskolan behöva i hela sin vidd föreläggas 1940 års riksdag. Däremot vore ett mindre anslag för färdigställande av ritningar och entreprenadhandlingar m. m. behövt. Överstyrelsen hemställde, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att härtill bevilja ett anslag å 10 000 kronor.

Den sammanlagda summan, som enligt överstyrelsens förslag skulle äskas av 1940 års riksdag, utgjorde sålunda (186 000 + 10 000 =) 196 000 kronor.

b) Lokaler för nomadskolorna i Norrbottens län.

Nomadskolbyggnadskommittén för Norrbottens län har med skrivelse den 25 november 1939 inkommit med förslag om nybyggnader för nomadskolorna i Norrbottens län samt hemställt om anvisande av anslag av 2 072 300 kronor för ändamålet, fördelade på följande sätt:

Skolanläggningen i Karesuando	kronor	286 500
» » Lannavaara	»	327 500
» » Jukkasjärvi	»	424 500
» » Gällivare	»	457 000
» » Jokkmokk	»	258 500
» » Arjeplog	»	273 300
Anskaffande av konstverk	»	20 000
Kommittékostnader	»	25 000

Summa kronor 2 072 300.

Det byggnadsprogram, som framlagts av nomadskolbyggnadskommittén i *Norrbottens län*, innebär en icke oväsentlig utvidgning av det i propositionen nr 102 återgivna förslaget. Kommittén har lämnat en utförlig redogörelse för skälen härtill. Av denna framgår, att kommittén å ena sidan ansett sig kunna föreslå vissa förenklingar i det före dess tillsättande ifrågasatta byggnadsprogrammet men å andra sidan efter ingående undersökningar ansett vissa tidigare planerade ombyggnader av äldre lokaler icke tillrädliga utan funnit sig böra i större utsträckning räkna med helt nya lokaler. De tidigare verkställda kostnadsberäkningarna, slutande å 1 460 000 kronor, synas vidare kommittén icke ha varit så fullständiga som önskligt varit. Vidare har kommittén ansett sig böra vid planläggningen av byggnadsföretagen utgå från en något högre standard, vad utförandet beträffar, än tidigare förutsatts. Av utredningen framgår vidare att omkring hälften av kostnadsstegringen är hänförlig till byggnadskostnadernas stegring.

e) Lokaler för nomadskolan i Västerbottens län.

I skrivelse den 30 november 1939 har *nomadskolbyggnadskommittén för Västerbottens län* framlagt förslag till uppförande av nomadskolbyggnader i Tärna kyrkoby, dit centralskolan enligt Kungl. Maj:ts beslut skall förläggas.

Enligt kommitténs förslag skulle kostnaderna för nämnda nomadskola belöpa sig till 288 000 kronor. I övrigt har kommittén betonat, att de lokaler, som för närvarande förhyrdes i Skarvsjö i Stensele för nomadskolan, befunne sig i ett mycket bristfälligt skick. Särskilt skolhemmet, som vore förlagt till en bondgård, vore trångt, kallt och olämpligt. Kommittén hemställde därför, att uppförandet av nomadskolan i Tärnaby måtte få påbörjas utan längre dröjsmål.

Byggnadsstyrelsen och *skolöverstyrelsen* ha framställt vissa anmärkningar mot ritningarna och ifrågasatt ett i viss mån förenklat utförande.

Departementschefen har anfört i huvudsak följande:

Inledningsvis ville departementschefen erinra om att förhållandena nu vore helt annorlunda än då detta byggnadsprojekt planlades. Investering av medel i nya byggnadsföretag för det allmännas räkning måste om möjligt undvikas, och detta hade medfört, att på olika områden åtskilliga byggnadsföretag ställts på framtiden, medan andra — mera trängande — underkastades revision i syfte att nedbringa byggnadskostnaderna. Detta hade föranlett departementschefen att överväga lämpligheten av att för närvarande skrinlägga planerna på nya byggnader för nomadskolorna. Emellertid förhölle det sig så, att denna lokalfråga länge eftersatts. Behovet av nya

lokaler anmälde sig för varje år med ökad styrka. Den utredning, som verkställdes, sedan riksdagen senast behandlat frågan, hade visat, att bristerna vore allvarligare än tidigare antagits, och bekräftade, att byggnadsprojektet hörde till dem, som svårigen kunde helt skjutas åt sidan. Å andra sidan vore det tydligt, att det under nuvarande omständigheter icke vore tänkbart att genomföra byggnadsplanerna i enlighet med det av myndigheterna framlagda förslaget. Kostnaderna måste begränsas och de nybyggnader, som befundes oundgängligen erforderliga, finge komma till utförande i den mån förhållandena möjliggjorde medelsanvisning.

Beträffande förslaget om nomadskolor för *Jämtlands län* tillstyrker departementschefen förläggning av skolorna till Änge, Jänsmässholmen och Storvallen.

Innan frågan om nya lokaler för byskolan i Änge avgjordes, syntes böra undersökas, om icke missionssällskapet, som nu upplåte lokaler för nomadskolan därstädes, i annan ordning skulle kunna upplåta de nuvarande lokalerna, vilka ansåges vara för sitt ändamål väl lämpade, eller också till staten överlåta dessa lokaler. Lämpligen borde den byggnadskommitté, som borde omhändervisa bestyret med utförandet av ifrågakommande byggnadsföretag i *Jämtlands län*, tråda i förhandlingar med sällskapet i denna fråga. Till vidare ansåge departementschefen sig därför icke böra räkna med mer än skolbyggnadsföretagen i Jänsmässholmen och Storvallen. Totalkostnaderna för dessa företag hade av skolöverstyrelsen beräknats till 186 000 kronor vid den prisnivå, som förelegat i augusti 1939.

Med hänsyn till det rådande allmänna läget vore det ofrånkomligt, att dessa kostnader nedbringades. Departementschefen ville erinra, att Kungl. Maj:t genom cirkulär den 26 april 1940 framhållit nödvändigheten av att under rådande allmänna förhållanden byggnadsföretag för folkskoleväsendet, när sådana företag över huvud prövades böra nu ifrågakomma, planerades så, att kostnaderna för företaget så långt som möjligt hölles nere. Enligt cirkuläret borde storleken av sådana byggnadsföretag begränsas i all den utsträckning som befundes möjlig och skäligen. Vid den konstruktiva utformningen samt vid valet av byggnadsmateriel och utrustning i övrigt borde vidare det största avseende fästas vid kostnadssynpunkten, utan att likväl skäligen krav på byggnadsföretagets ändamålsenlighet och beständighet åsidosattes.

Givetvis borde även planläggningen av nomadskolbyggnaderna ske med aktgivande på vad i detta cirkulär framhållits. Med denna reservation ansåge departementschefen sig kunna förorda skolöverstyrelsens förslag till nybyggnader för visteskolorna i Jänsmässholmen och Storvallen. Sådana beskrifningar i byggnadsprogrammet borde emellertid vidtagas, att kostnaderna för byggnadsföretagen om möjligt nedbringades till 170 000 kronor med utgångspunkt från prisförhållandena i augusti 1939.

Beträffande nomadskolorna i *Norrbottens län* yttrar departementschefen:

I stort sett syntes kommitténs förslag kunna följas. Departementschefen hade intet att erinra mot att skolorna förlades till de av kommittén angivna platserna eller mot det ifrågasatta antalet byggnader. Då emellertid enligt vad departementschefen inhämtat skolanläggningen i Arjeplog ej vore lika angelägen som de andra, ville han föreslå, att denna anläggning icke nu

medtoges. Härigenom ernåddes en kostnadsminskning med omkring 275 000 kronor.

Vid utformningen i detalj av byggnadsprogrammet borde byggnadskostnaderna ytterligare nedbringas. Departementschefen ville ifrågasätta sådan förenkling av byggnadsplanerna och utrustningsprogrammet, att dessa kostnader — efter frånräknande av kostnaderna för anläggningen i Arjeplog — om möjligt begränsades till 1 575 000 kronor med utgångspunkt från de i augusti 1939 rådande prisförhållandena.

Vad beträffar det av byggnadskommittén för Västerbottens län framlagda förslaget till anläggningar för nomadskolan i Tärna, vore departementschefen med de hörda myndigheterna ense, att förslaget borde överarbetas för att minska kostnaderna. Han utginge ifrån, att anläggningen skulle kunna utföras för en kostnad av 240 000 kronor, beräknad med utgångspunkt från prisnivån i augusti 1939.

Departementschefen beräknade sålunda *totalkostnaderna* för om- och nybyggnadsarbetena vid nomadskolorna till (170 000 + 1 575 000 + 240 000 =) 1 985 000 kronor vid den prisnivå, som rådde i augusti 1939.

Vad angår *byggnadsarbetenas igångsättande*, framginge av det föregående, att det på riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslaget å 400 000 kronor avsetts skola användas företrädesvis till bestridande av erforderliga utredningskostnader samt i övrigt endast under de förutsättningar, som gällde för användning av anslag, uppförda på allmän beredskapsstat. Då den numera föreliggande utredningen ådagalagt, att behovet av nya lokaler blivit alltmer trängande, ville departementschefen icke resa erinran mot att byggnadsarbetena igångsattes, om och i den mån dessa anslagsmedel försloge. Enligt vad departementschefen inhämtat, vore det möjligt att med dessa medel bestrida kostnaderna för åtminstone ett av byggnadsföretagen, förutom erforderliga utredningskostnader. Det borde ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma vilket av byggnadsföretagen, som borde erhålla förtursrätt. De övriga byggnadsarbetena borde påbörjas först när förhållandena det medgäve och efter prövning genom Kungl. Maj:ts försorg från fall till fall.

Utskottet. Utskottet ansluter sig till departementschefens förslag om minskning av antalet skolor i Jämtlands län från fyra till tre, därav en byskola och två visteskolor. Utskottet har icke något att erinra mot att byskolan förlägges till Änge och de två visteskolorna till Jänsmässholmen och Storvallen. Såsom departementschefen framhållit, böra, innan frågan om nya lokaler för byskolan i Änge avgöres, förhandlingar upptagas med svenska missions-sällskapet om antingen fortsatt upplåtande av de nuvarande lokalerna eller överlåtande till staten av ifrågavarande lokaler.

Totalkostnaderna för om- och nybyggnadsarbetena vid nomadskolorna hava av departementschefen beräknats till 1 985 000 kronor vid den prisnivå, som rådde i augusti 1939. Emot dessa beräkningar och de till grund för

desamma liggande detaljkalkylerna har utskottet icke funnit anledning till erinran. Liksom departementschefen anser utskottet det icke tänkbart att under nu rådande förhållanden genomföra byggnadsplanerna i annan mån än att de nybyggnader, som befinnas oundgängligen erforderliga, få komma till utförande för så vitt omständigheterna möjliggöra medelsanvisning. Behovet av nya lokaler har såsom av de i ärendet verkställda utredningarna framgår emellertid blivit alltmera trängande. För byggnadsarbetenas igångsättande har departementschefen därför ansett böra anlitas medel av det på riksstaten för innevarande budgetår uppförda anslaget å 400 000 kronor till anskaffande av nya och förbättrade lokaler för nomadskolorna, vilket anslag avsetts skola användas företrädesvis till bestridande av erforderliga utredningskostnader samt i övrigt endast under de förutsättningar, som gälla för användning av anslag, uppförda på allmän beredskapsstat. Med dessa medel skulle det enligt vad departementschefen inhämtat bliva möjligt att bestrida utgifterna för åtminstone ett av byggnadsföretagen, förutom utredningskostnaderna. Utskottet biträder detta förslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att bestämma i vilken ordning byggnadsföretagen böra komma till utförande. Utskottet har vidare icke något att invända mot att ur omförmälda anslag må gäldas jämväl kostnaderna för ritningar och entreprenadhandlingar m. m. för byggnadsföretagen inom Jämtlands nomadskoldistrikt.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må medgiva, att byggnader för nomadskolorna må uppföras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av departementschefen i statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 24 maj 1940 tillstyrkts.

Stockholm den 7 juni 1940.

På statsutskottets vägnar:

PER GUSTAFSSON.

Närvarande: se under utlåtande nr 217.
